

О. В. Орленко

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО РИНКУ У СВІТОВИЙ ПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК

На сучасному етапі розвитку економіки в Україні активізується пошук шляхів розвитку аграрного сектора. Необхідність нової аграрної політики зумовлена новою економічною ситуацією у світі. У 2008—2009 роках аграрна політика була спрямована на ринкову трансформацію аграрного сектора, зупинення аграрної кризи і стабілізацію сільськогосподарського виробництва.

Забезпечення функціонування аграрного ринку тісно пов'язане з стимулюванням споживчого попиту. В Україні відсутні будь-які державні програми щодо стимулювання зростання споживчого попиту. Державна підтримка АПК повинна забезпечувати зміцнення позицій вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, зменшення тиску імпорту продукції, яка має потужну підтримку у ближньому зарубіжжі.

Невідкладним завданням законодавчої та виконавчої гілок влади повинна стати розробка і затвердження стратегії розвитку аграрної сфери економіки. Розробка стратегії розвитку сільського господарства України повинна співвідноситися з її європейським спрямуванням. Істотна державна підтримка потрібна саме селу як соціально-економічній структурі, основі нації, джерелу її культури і духовності. Для розвитку аграрного бізнесу потрібні не спеціальні пільги, а чіткі, постійні правила у вигляді стабільної аграрної політики і законодавства. Стратегія повинна базуватись на довгостроковому та середньостроковому плануванні.

Нова аграрна політика повинна мати зовнішньоекономічне, інтеграційне спрямування, зумовлене вступом України до СОТ та підготовкою до вступу до ЄС. Епіцентром спільної аграрної політики ЄС (САП ЄС) є особлива система державної підтримки та регулювання сільського господарства, яка визначає характер розвитку галузі. Запровадження такої системи в Україні — необхідна умова забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора на європейському ринку. Однак система державної підтримки та регулювання сільського господарства в Україні надто деформована і відстає від цивілізаційного розвитку та від європейських стандартів.

Необхідно виділити два пріоритетні напрями нової аграрної політики на найближчу перспективу. Перший — вдосконалення цінової політики, яка б відновила паритетність цін і забезпечила позитивну цінову підтримку сільськогосподарських виробників. Другий — вдосконалення бюджетної підтримки аграрного сектора. В обох напрямках систему державної підтримки потрібно вдосконалювати в напрямку відповідності до вимог СОТ та нової спільної аграрної політики ЄС.

Для України дуже важливо не допустити повторення помилок «старої» аграрної політики ЄС, що була націлена на підтримку цін і виробництва, не стимулювала до конкуренції, підривала фінансову стійкість ЄС і призводила до міждержавних торговельних конфліктів. Тому Україні потрібно орієнтуватись на нові підходи аграрної політики ЄС, сформовані на основі великого досвіду, націлені на підтримку розвитку сільської території загалом.

Загальна підтримка аграрного сектора в ЄС досягає десятки мільярдів євро. Таких бюджетних можливостей в Україні немає. Підтримка цін і виробництва, яка становила основу «старої» САП і яка зараз копіюється Україною, лише формально націлена на підтримку виробників, а фактично спрямована на підтримку їхніх суміжників (партнерів). У ЄС від цінової підтримки фермерам дістається не більше чверті ефективності, а постачальникам техніки та ресурсів — більше третини. Через диспаритет цін в Україні також вже десятки років відбувається переливання коштів державної підтримки від аграріїв, яким вони призначені, до суміжних виробництв.

Для вдосконалення цінової політики останнім часом було чимало пропозицій, переважна більшість яких зводиться до державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, у тому числі встановлення параметрів цін (мінімальних, середніх, максимальних тощо). Однак це не ринковий метод розв'язання проблеми, а скоріше вимушене реагування на її тривале загострення. Подолання цінового диспаритету можливе (значною мірою) за рахунок вдосконалення ринкових відносин, забезпечення прозорого аграрного ринку. Саме через непрозорість аграрного ринку значною мірою на сьогодні твориться вакханалія з цінами. Є численні факти, коли одну й ту саму продукцію різні господарства в одній області і навіть в одному районі продають за цінами, що коливаються у 2—3 рази. У світовій практиці допустимими вважаються відхилення на 10—20 %. В Україні практично не застосовуються ринкові механізми прозорого ринку. Частина сільськогосподарської продукції, яка продається через біржі, коливається

в межах 1—3 %, тоді як вона має становити як мінімум не менше 10 % (як це має місце у країнах з цивілізованим ринком). Такі прогресивні методи біржової торгівлі, як форвардні, ф'ючерсні та опціонні контракти, ярмаркові торги, становлять мізер у системі оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Прямі контракти (між сільськогосподарськими і переробними підприємствами) не сприяють прозорості ринку та об'єктивності цін, а навпаки використовуються як важелі тиску на аграріїв з боку регіональних монополістів-переробників. Тому можливості вдосконалення цінової політики в аграрному секторі шляхом істотного поліпшення ринкових відносин дуже великі.

Для їх реалізації потрібні:

- повна лібералізація цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію її переробки;
- стимулювання споживчого попиту шляхом заміни всіх пільг населення грошовими адресними субсидіями;
- зняття адміністративних обмежень на міжрегіональний рух продукції та її експорт;
- недопущення монополістичного та адміністративного втручання в ціни на аграрному та споживчому ринках;
- наполегливе, в тому числі адміністративне, впровадження ринкових механізмів забезпечення прозорості аграрного ринку, в тому числі через спілки виробників тощо.

При цьому не слід вдаватися до механічного копіювання механізмів цінової підтримки виробників «старої» аграрної політики ЄС, від якої європейська спільнота відмовилась.

До основних перспективних напрямів розвитку АПК України необхідно віднести — стимулювання розвитку конкурентних ринків, створення системи сприяння залученню внутрішніх та зовнішніх інвестицій, розробка та реалізація на підставі світових стандартів програми державної підтримки сільського господарства, прискорення аграрної реформи, запровадження середньострокового та довгострокового планування заходів щодо розвитку АПК. Основні фінансові проблеми аграрного сектору сконцентровані у сфері виробництва та збуту продукції, (де непрозорі механізми розподілу бюджетних програмних коштів, заплутані умови купівлі-продажу, визначення кількості, якості продукції та цін призводить до значних фінансових втрат галузі), а також на розбудові інфраструктури сільських територій, яка зазнала значного розпаду за останні 14—15 років.

Інтеграція вітчизняного аграрного ринку у світовий продовольчий ринок передбачає трансформацію системи підтримки та

регулювання розвитку аграрного сектора України, та запровадження державних програм компенсації негативних факторів впливу на вітчизняного виробника, що пов'язані із вступом до СОТ. Заходи його мають більше орієнтуватись на ті, що дозволяє СОТ, так звані заходи «зеленого кошика», і менше — на заборонені або обмежені.

УДК 338.242.4: 658.115.31

О. А. Островська

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У ПОДОЛАННІ КРИЗИ КОМУНАЛЬНОГО СЕКТОРА

Проблеми функціонування вітчизняного комунального сектора потребують негайного вирішення. Неефективна тарифна політика зумовила постійно зростаючу збитковість комунальних підприємств (далі — КП). Недосконалість системи управління призвела до того, що більшість з них неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах і надавати споживачам якісні послуги. Нестача власних і бюджетних фінансових ресурсів, їх нерациональне розміщення, відсутність дієвого механізму залучення позабюджетних коштів не сприяють вирішенню завдань модернізації та розвитку комунальної інфраструктури. Неефективність реформування комунального сектора призвела до критичного стану основних засобів. Про кризовий стан комунальної сфери свідчить те, що станом на 1.01.2009 р. дебіторська та кредиторська заборгованість в цьому секторі економіки становила відповідно 10,1 млрд та 9,4 млрд грн, збитки за 2008 рік склали 1,6 млрд грн. В аварійному стані перебуває більше третини водопровідно-каналізаційних та теплових мереж, 30 % теплових пунктів, понад 20 % мостів та шляхопроводів. Потребує заміни 87 % рухомого складу міського електротранспорту, 70 % автотранспорту сфери благоустрою, 40 % насосного обладнання, понад 20 тис. ліфтів [1]. Чинне законодавство також не забезпечує вирішення проблем управління комунальними підприємствами — без комплексного прийняття нових підходів будь-які зміни в рамках існуючого законодавства неможливі.

Проблеми комунального сектору А.В. Аллахвердян визначає у трьох основних напрямках: 1) державне регулювання; 2) енергоз-